

Tematický okruh: Ja som Vzdelávacia oblasť: Kognitívna
Kompetencie: Komunikatívne, učebné, kognitívne

PaedDr. DANA LACKOVÁ

LILY ČÍTA O MAČKE

- Výkonové štandardy**
- Počúvať s porozumením.
 - Reagovať slovné na jednoduché otázky jednoslovnou a viacslovnou odpoveďou alebo jednoduchou frázou.

- Obsahové štandardy**
- Počúvanie s porozumením.
 - Spisovná podoba jazyka.

- Výchovno-vzdelávacie ciele**
- Stručne zreprodukovať vypočutý text.
 - Odpovedať aj na otázky, ktoré z textu vyplývajú, no neboli v ňom explicitne vypovedané.
 - Aktívne sa zapojiť do rozhovoru počas čítania a vedieť predvídať dej.
 - Aplikovať informácie z textu pri riešení úloh s robotickou hračkou.
 - Zaujať hodnotiaci postoj k počutému textu.

- Postupy a stratégie VVČ**
- Motivácia, rozhovor, diskusia, riešenie problémových úloh, zdôvodňovanie.
 - Aktivity s interaktívnou tabuľou, fotografovanie, nahrávanie audiozáznamu.

- Učebné pomôcky**
- Štandardné pomôcky: stavebnice s návodmi, mäkkšie papiere formátu A4, autokorektívne karty, kniha Naším deťom, obrázky domácich zvierat a hlavných postáv z textu O lietajúcej mačke, podložky so štvorcovými sieťami 3 × 3, 4 × 4 na formáte A3, malé obrázky mačky, vtáka, balóna, lietadla.
 - Digitálne technológie: počítač/e, interaktívna tabuľa, digitálny fotoaparát, digitálny mikrofón, edukačný softvér Hurá do školy, Hravé slovíčka, Krok za krokom, kresliace prostredie (napr. RNA).

- Vzdelávacie prostredie**
- Herňa, exteriér – školský dvor.

VÝCHOVNO-VZDELÁVACIA ČINNOSŤ

PRÍPRAVA

Príprava učiteľky na činnosť

- Pripraviť do každého hrového kútika dostatok pomôcok, prípadne upraviť prostredie kútikov;
- pripraviť adresu na interaktívnu tabuľu a počítače;
- pripraviť podložky so štvorcovými sieťami 3 × 3, 4 × 4 štvorce.

Činnosť detí počas hier a hrových činností

- Hra „Na konštruktérov“ – zostavovanie mačky/lietadla z mozaiky, lega alebo iných stavebníc presne podľa návodu. Cieľom je správne „prečítať návod“;
- skladanie lietadla z papiera podľa pokynov kamaráta alebo učiteľky;
- spoločenské hry, hry s autokorektívnymi kartami.

STIMULÁCIA

Ranný kruh (frontálna forma)

Zamávame okolo seba rukami a dáme deťom otázku: „Deti, čo myslíte, čo je všade okolo nás?“ (dovedieme ich až k odpovedi – vzduch) „Myslíte si, že vzduch sa dá chytiť? Ako? (nafúkne balón) Čo asi spraví chytený vzduch, keď ho vypustíme malým otvorom?“ Využijeme moment prekvapenia a pustíme balón z ruky. Následne vedíme rozhovor o tom, že chytený vzduch, keď ho vypúšťame malým otvorom, má veľkú silu a dokáže lietať. Pokračujeme: „Ľudia vymysleli rôzne spôsoby, ako môžu využiť silu vzduchu a vetra. Neskôr prišli aj na to, že ak naplnia balóny ľahším plynom ako vzduch, napríklad vodíkom alebo héliom, tak ten balón dlhšie letí a unesie aj ľudí. Kúpili vám rodičia niekedy balón nafúkaný takým plynom? Raz bola Lily na strelnici s Lackom a Lacko zostrelil taký balón, ktorý bol upevnený na paličke. Podarilo sa mu trafiť presne do paličky a odniesol si balón domov. Počúvajte, čo sa s tým balónom stalo.“

Prečítame deťom príbeh od Kristy Bendovej O lietajúcej mačke z knihy Našim deťom str. 41 tak, že text prerušujeme a necháme deti, aby predvídali, čo bude nasledovať. Potom s nimi vedíme rozhovor na porozumenie textu.

Napríklad prečítame úvod o mačke Čilipande na str. 41:

„Pozri, Čilipanda, čo som dnes vystrielal,“ pochválil sa Lacko doma. Mačička ovažala balón a závistlivo zamňaukala: „Mneúúú...!“ Lacko sa zasmial: „Počuli ste, deti? Ona chce ten balón, povedala ‚mné‘...“ a prerušíme čítanie.

Deťom položíme otázku: „Čo asi spravil Lacko?“

Ďalej odporúčame prerušiť čítanie na str. 41 po vete: „Pod oblakmi odrazu zbadala, že oproti nej letí čudné čudo. Vyzeralo to ako čierna sliepka, ale bolo oveľa väčšie a malo strašne krivý zobák. „Mňauúú, sliepočka!“ zavolala mačka na tú čudnú kuru. „Pod'ku mne, poletíme spolu.“ Ale čierna sliepka sa tak zľakla, až jej zobák zadrkotal, a zakrákala: „Krrrá, krrrá, strrrašidlo!“

Deťom položíme otázku: „Koho alebo čo uvidela mačka?“

Pokračujeme v čítaní a text prerušíme pri vete na str. 41:

„Vtedy stará divá hus dokázala, že nemá celkom slabý rozum, lebo priletela k Čilipande, chmatla ju za červenú mašličku a ťahala ju za sebou aj s balónom. ‚Podme domov,‘ mňaukala Čilipanda.“

Spýtame sa: „Čo jej asi odpovedali husi?“

Čítame kúsok ďalej a pri nasledujúcej vete opäť prerušíme čítanie:

„Potom pocítila, že letia dole, dole, potom urobilo čosi strašné ‚bum!‘ – a odrazu sa nič nepohlo.“

Vaša otázka: „Čo sa stalo? Ako asi pokračuje príbeh ďalej?“

Po dočítaní príbehu vysvetlíme deťom slová a slovné spojenia, ktoré by mohli byť pre ne nezrozumiteľné. Napríklad:

„Nech!“ mykla Čilipanda hrdo bajúzmi, (str. 41); dala sa ťahať ako auto po karambole (str. 42); Prepichol sa na morskej šklabke... (str. 42);

„Viete, kto sú prapravnuci, prapravnúčence?“

Následne zisťujeme, či deti pochopili význam textu a kladieme im otázky.

A) Reprodukcia – odpovede na otázky tejto úrovne sú priamo (explicitne) obsiahnuté v texte: tzn. O kom bol príbeh? (O mačke.) Ďalšie otázky: „Kde predtým mačka Čilipanda bývala, kým odletela do teplých krajín? Aká bola mačka? Odkiaľ zobral Lacko balón? Prečo mačka zrazu vyletela? Kto všetko sa čudoval lietajúcej mačke? Čo si mačka myslela o lietadle, že kto to je? Čo si o nej myslel pilot lietadla? A čo spravil?“

B) Dedukcia – odpovede na otázky tejto úrovne už nie sú priamo obsiahnuté v texte, ale dajú sa z neho jednoznačne vydedukovať.: tzn. V akom ročnom období letela mačka na balóne? (Nikde v texte nie je napísané, že bola jeseň, ale je tam napísané, že fúkal jesenný vetrisko, z tejto informácie si deti môžu ročné obdobie vydedukovať.) Ďalšie otázky: „Prečo sa nemohli husi vrátiť s mačkou naspäť? Prečo už mačke bolo všetko jedno a dala sa odviešť, kam chceli husi?“

C) Interpretácia – odpovede na otázky tejto úrovne nie sú obsiahnuté priamo v texte. Aby dieťa na ne mohlo odpovedať, musí spojiť informácie z textu aj so svojím poznaním – s vedomosťami, so skúsenosťami, s názormi, postojmi, presvedčeniami a pod. a nemusí byť každá odpoveď správna, dôležité je, aby si dieťa svoju odpoveď logicky odôvodnilo. Tzn.: „Mohla by mačka na balóne letieť tak vysoko ako lietadlo? Prečo nie? (V texte nie je napísané, že by nemohla letieť tak vysoko, ale deti by mali odpovedať záporne, že nemôže vyletieť, lebo by zamrzla, lebo lietadlo letí vyššie ako balón atď.) Ďalšie otázky: „Ktoré vtáky by ešte mohli mačku odviešť do teplých krajín, keď

sa od nás sťahujú na zimu? Mohla by si aj sama nejako pomôcť, aby pristála? Ako by sa to ešte mohlo skončiť?“

D) Hodnotenie – odpovede rovnako ako na úrovni B a C presahujú rámec poznania daný textom, vychádzajú zo schopnosti dieťaťa „kriticky analyzovať a hodnotiť text“, teda dieťa pri odpovedi vychádza z predchádzajúcich skúseností z počúvania textov, zo svojich jazykových schopností, ale aj z kognitívnej úrovne a zo svojich presvedčení, rovnako ako pri úrovni interpretácie nemusí byť každá odpoveď správna. Dôležité je, aby si dieťa svoju odpoveď logicky odôvodnilo. „Páčil sa vám tento príbeh? Myslíte si, že je smutný alebo veselý? Prečo?“ (Deti môžu odpovedať, že sa im páčil, lebo sa skončil veselo, lebo sa mačka dobre najedla a mala zážitok, alebo môžu povedať, že sa im nepáčil, lebo mačke praskol balón, a preto to bol vlastne smutný príbeh... závisí od zdôvodnenia detí.)

Ďalšie otázky:

„Zhodnotte, či Lacko chcel mačke ublížiť a poslať ju preč alebo jej chcel spraviť radosť? Podarilo sa mu to? Ako sa mačka cítila pri lietaní? Ako sa mačka cítila, keď pristála na brehu? Popremýšľajte a povedzte, či by mačka naozaj mohla preletieť s balónom na chvoste cez oceán? Ako dlho by asi lietala na tom balóne, keby nestretla divé husi?“

Didaktická poznámka

Pri zisťovaní úrovne porozumenia textu je vhodné, ak otázky majú gradujúcu tendenciu. Úroveň porozumenia explicitného významu textu zisťujeme otázkami na úrovni reprodukcie, ale otázky na úrovni dedukcie, interpretácie a hodnotenia už súvisia s chápaním implicitného významu textu. Nimi zisťujeme úroveň schopnosti detí pochopiť aj hlbší zmysel textu. Zároveň náročnejšími otázkami na porozumenie textu stimulujeme deti k premýšľaniu nad počutým textom, k vyvodzovaniu informácií, ktoré v ňom síce nie sú bezprostredne (explicitne) formulované, ale vyplývajú z neho a úzko s ním súvisia. Rozvíjame tým u dieťaťa schopnosť interpretovať a hodnotiť svoje názory súvisiace s textom, ale aj schopnosť prepájať informácie z textu so svojimi skúsenosťami a poznatkami.

Rozdelenie detí do skupín

Úvodná časť je časovo náročnejšia, preto skupinovú činnosť realizujeme v troch skupinách. Deti môžeme do skupín rozdeliť tak, že každé dieťa dostane nálepku balóna inej farby (červená, žltá, zelená). Skupiny si potom žrebovaním vyberú kútik označený príslušnou farbou a začnú v ňom činnosť.

Trvanie činností v jednotlivých kútikoch

Striedanie v rámci kútikov je načasované na 15 – 20 minút na presýpacích hodinách alebo budíkom na telefóne (časové trvanie je však individuálne a závisí od stupňa aktuálnej koncentrácie a pozornosti detí).

Didaktická poznámka

Osvedčilo sa mi, keď deťom na veľkých ručičkových hodinách ukážem pozíciu, kedy sa budú striedať. Deťom to umožní získať predstavu o časovom úseku, ktorý im ešte zostáva.

DIGITÁLNY KÚTIK

1. Interaktívna tabuľa/počítač

Na interaktívnu tabuľu alebo niektorý počítač si pripravíme vhodný webový odkaz na edukačný softvér Hurá do školy. Deti na základe pozorne vypočutého komentára samostatne alebo v malej skupinke (dve až tri deti) riešia vopred pripravené problémové úlohy.

Zadanie č. 1:

„Vystreľte si“ svoj balón, pozorne si pozrite farbu a tvar určeného „balóna“.

Zadanie č. 2:

„Prezrite si mačku Čilipandu, spočítajte a zaznačte jednotlivé geometrické tvary, z ktorých je zostavená.“

Zadanie č. 3:

„Priradte k vypočutej nahrávke obrázok.“

Zadanie č. 4:

„Mačka Čilipanda si v novej krajine musela zvyknúť na novú reč. Počúvaj slovo a spoj nahrávku so správnym obrázkom.“

Zadanie č. 5:

„Kocúr Paťko mačke radil, ako sa najľahšie naučí reč mačiek, ktoré bývajú za oceánom. Pozorne počúvaj a vyskúšaj si to.“

Didaktická poznámka

Deti majú možnosť po vypočutí si zvukovej nahrávky samostatne riešiť úlohu a následne ju slovnou opísať.

Aktivita č. 1: Triedenie prvkov podľa farby a tvaru – strelnica
KÓD 140223

Aktivita č. 2: Rozpoznávanie geometrických tvarov – rozpoznávanie a počítanie geometrických tvarov
KÓD 140224

ČINNOSŤ S ROBOTICKOU HRAČKOU BEE-BOT

Pri činnosti v digitálnom kútiku sa môžu deti rozdeliť na dve menšie skupinky, aby boli čo najviac aktívne. V druhej skupinke si deti môžu pripomenúť a prerozprávať dej s využitím robotickej hračky. Pod priehľadnú podložku umiestnime obrázky, podľa ktorých deti môžu postupne prerozprávať dej. Napríklad obrázok chlapca s balónom v ruke, čiernej mačky s uviazaným balónom na chvoste, obrázok vrabca, vrany, lietadla s cestujúcimi za oknom, divjej husi a čiernej mačky s mačiatkami (prapravnúčencami). Deťom dáme inštrukcie: „Dobre si pozrite obrázky a naprogramujte včelu tak, aby postupne išla k obrázkom v takom poradí, ako ste o nich počuli v texte O lietajúcej mačke. Ktorý obrázok bol prvý? Naprogramujte k nemu cestu a porozprávajte, ako sa príbeh začal.“ Ďalšie dieťa najskôr povie, ktorý obrázok nasleduje, doplní znenie textu a potom k nemu naprogramuje hračke cestu. Sťažiením zadania je, že deti si pozíciu práve nájdeného obrázka zakreslia do vopred pripravenej zmenšenej štvorcovej siete.

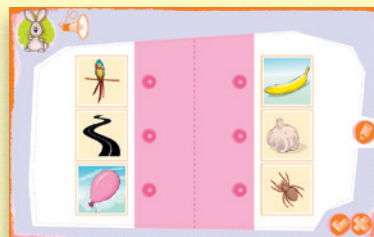
Aktivita č. 3: Dievča má mačku KÓD 140225

Aktivita č. 4: Chýbajúca hláska (2) KÓD 140226

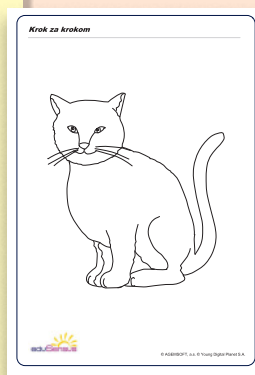
Aktivita č. 5: Oddelenie slabiky na začiatku slova – porovnanie slov KÓD 140014

Tip

Počítače – činnosť v kresliacom prostredí RNA. Do kresliaceho prostredia umiestnime zmenšený obrázok mačky s balónom na chvoste. Úlohou detí je vymyslieť a dotvoriť krajinu, ktorú mohla mačka vidieť pri lietaní na balóne výberom pečiatok alebo dokreslením pomocou základných kresliacich nástrojov. Inou možnosťou je vymyslieť a dotvoriť, ako asi mačka žila na morskom brehu. Deti k svojim kresbám spoločne vymyslia príbeh a spolu s učiteľkou ich doplnia tlačeným textom. Po vytlačení môžu jednotlivé kresby tvoriť listy čítacej knihy, napríklad s názvom „Čo videla mačka Čilipanda pri lietaní z výšky“ alebo „Ako sa lietajúcej mačke žilo v novej krajine“.

Aktivita: KÓD 140262

KOMUNIKAČNÝ KÚTIK

Deti majú v kruhu, ktorý predstavuje dvor, pripravených 10 obrázkov domácich zvierat. Dáme im inštrukciu: „Dobre si pozrite obrázky zvierat. Vymyslíte o niektorom obrázku hádanku tak, aby ste napríklad povedali, akú má farbu, čím je pokryté, či má srst', perie, šupiny, koľko má nôh, čím sa živí, ale nesmiete povedať jeho názov. Keď všetko, čo ste chceli povedať, už o zvieratku poviete, spýtate sa: „Čo je to?“, pretože tak sa zvyčajne končí hádanka. Až po týchto slovách môžu ostatní hádať, na ktoré zvieratko ste mysleli. Platí pravidlo: hádanku vymýšľa a nahráva ten, kto drží v ruke mikrofón. Ostatní počúvajú a odpovedajú, až keď hovoriaci povie, aké slová? Áno, až keď povie: „Čo je to?“ Keď uhádnete hádanku o obrázku, otočte obrázok tak, aby ho nebolo vidno a podajte mikrofón tomu, kto sedí hneď vedľa vás na pravej strane.“

MATEMATICKO-LOGICKÝ KÚTIK

Deťom pripravíme štvorcovú sieť buď 3 x 3, alebo 4 x 4 štvorce na bielom papieri. Vysvetlíme im: „Toto sú riadky a toto sú stĺpce. Na štvorcovej sieti sú nakreslené/umiestnené obrázky, ale niektoré chýbajú. Vašou úlohou je doplniť obrázky mačky, lietadla a balóna tak, aby sa ten istý obrázok neopakoval ani v riadku, ani v stĺpci. Doplňte chýbajúce obrázky a porozprávajte kamarátom, prečo tam chcete umiestniť práve ten obrázok. Po doplnení všetkých obrázkov si svoje riešenie odfotografujte.“

Potrebné obrázky mačky, lietadla, balóna, vtáka si môžeme vyhľadať buď na portáli planetavedomosti.iedu.sk, alebo v programe RNA. Odporúčame ich veľkosť upraviť tak, aby boli o niečo menšie ako štvorec na sieti. Sieť môže mať statické obrázky buď vopred vytlačené, aby sa nedali pohnúť, alebo obrázky môžu byť zhotovené tak, aby každý štvorec siete a jednotlivý obrázok mal nalepený na sebe kúsok magnetickej pásky. Umožní vám to umiestniť obrázky tak, aby s nimi deti nepohli pri manipulácii. Ak sa deti s takouto aktivitou stretávajú častejšie, neskôr dokážu obrázky na princípe riešenia sudoku umiestniť aj celkom samostatne. Pri realizácii tejto aktivity je veľmi dôležité zohľadniť aktuálnu vývinovú úroveň detí. Odporúčame

najskôr začínať na sieti 3x3 s chýbajúcimi max. tromi obrázkami. Pre jednu skupinu môžeme pripraviť aj viac sietí rôznej náročnosti, napríklad jednu 3 x 3 a jednu 4 x 4. V praxi sme si overili, že deti vo veku 5 – 6 rokov zvládli umiestňovanie obrázkov na princípe sudoku do siete 5 x 5. Dôležité je, aby výber vkladaneho obrázka dieťa odôvodnilo a postupne sa naučilo samostatne overiť si správnosť svojho riešenia. Môže platiť pravidlo, že každý zo skupiny vloží jeden obrázok. Odporúčame túto aktivitu realizovať v menších skupinkách a pripraviť pre jednu skupinu viac sietí, z ktorých každá má iné riešenie. Umožní to, aby sa deti pri veľkej úspešnosti riešenia počas 15 minút vystriedali a vyskúšali si rôzne varianty úloh.

Pri spoločnej diskusii najskôr dáme deťom priestor na prezentovanie vymyslených hádaniek a niektoré si vypočujeme z nahrávok. Deti pritom hádajú nielen skrytý názov zvieratka v hádanke, ale aj komu patrí počutý hlas. Deti zhodnotia, ktorá hádanka sa im páčila a prečo.

Potom vedíme rozhovor o tom, či sa im podarilo správne doplniť obrázkovú doplnovačku. Napojením digitálneho fotoaparátu preniesieme nafotené riešenia na interaktívnu tabuľu a deti samy posudzujú a zdôvodňujú ich správnosť. Na záver sa s deťmi porozprávame o tom, ako sa im darilo úlohy vyriešiť, čo sa ne/podarilo, ako sa cítili, čo bolo ťažké, či niekomu pomohli alebo požiadali niekoho o pomoc, ako sa im v skupine spolupracovalo.

Použitá literatúra a zdroje:

1. ANDREWS, G. – KNIGHTON, K. 100 vedeckých experimentov. Bratislava: Svojtka&Co., 2006. ISBN 80-89246-11-7.
2. BENDOVÁ, K. Naším deťom. Bratislava: SPN, 1981. ISBN 67-162-81

Didaktická poznámka

Navrhovanými výchovno-vzdelávacími činnosťami u detí rozvíjame schopnosť:

- počúvať aj dlhší reprodukováný text s porozumením a primerane odpovedať na otázky;
- predvídať obsah deja;
- odpovedať aj na otázky, ktoré z deja vyplývajú, no nie sú v ňom jednoznačne vypovedané;
- pochopiť a vedieť vysvetliť náročnejšie slová v texte;
- naformulovať skrytý obsah do jednoduchej opisnej hádanky;
- vyjadriť hodnotiaci postoj k počutému textu;
- čo najsamostatnejšie riešiť jednoduché logické úlohy a vedieť zdôvodňovať svoje riešenie;
- primerane svojmu veku ovládať a používať digitálne prostriedky (fotoaparát, digitálny mikrofón).

